

přeci jen zbytečně svévolné, i když naopak chápu Kandertovu preferenci výrazu Cigán (byť bych dával přednost slovenskému Cigán) před v poslední době zaužívaným Rom (s. 100), protože to odpovídá (historické) sociální realitě a především její symbolické reflexi ze strany vesnické majority (ale mnohdy i samotných Romů).

*Každodenní život vesničanů středního Slovenska* představuje zdařilou aplikaci sociálně antropologické perspektivy při analýze sociálního fungování lokálně uzavřené populace, v němž hraje podstatnou úlohu dichotomie mezi veskrze pozitivně přijímaným místním/blízkým a rozporněji či selektivně vnímanými podněty zvnějšku. Zdůraznění této interakční struktury nepochybně bylo autorovým východiskem i záměrem, s nímž čtenář nemusí nutně souhlasit, jemuž se však chtě-nechtě musí podříditi; z hlediska antropologické interpretační metody je to zcela v řádu věci, i když bych se právě proto přimlouval za realizaci širších interdisciplinárních výzkumů za účasti více badatelů. Myslím ovšem, že Josef Kandert si byl možností i slabin své práce sdostatek vědom, proto nových možností po roce 1989 využil k spoluorganizaci právě takového teoreticky a metodicky rozsáhlejšího výzkumu jihomoravského tzv. Filipova (viz zejm. *Jihomoravský venkov po socialismu*, Praha 2004). I když něco takového do té doby nebylo možné, výsledky dlouhodobých výzkumů v Horehroni představují právě v důsledku uplatňování jednotného a v tehdejší době u nás nepraktikovaného přístupu jednu z nejlepších prací, která v normalizačním období vznikla. Z její publikace se proto můžeme těšit i dnes, byť je třeba znovu připomenout, že naneštěstí jde o počín stále ještě ojedinelý.

**Zdeněk R. Nešpor**

**Barbara Rose Lange: HOLY BROTHERHOOD - ROMANI MUSIC IN A HUNGARIAN PENTECOSTAL CHURCH,**  
Oxford University Press 2003

Na počátku 90. let strávila americká etnomuzikoložka B. R. Langeová dva roky v Maďarsku, kde zkoumala křesťanské letniční hnutí, především ty sbory, v nichž jsou podstatně zapojeni Romové. Na rozdíl od situace u nás se podle Langeové v 90. letech Romové zejména v jihozápadním Maďarsku dobře integrovali do již existujících letničních sborů nebo se podíleli spolu s neromy na vzniku nových. Soulad v těchto církevních společenstvích byl výjimkou v jinak poměrně nepřátelských vztazích mezi příslušníky maďarské většiny a největší etnickou menšinou.

Autorka označuje svou práci jako „hudební etnografii“ a jak tomuto žánru přísluší, zakládá ji na zevrubném popisu daného prostředí a hudebních aktivit, které se v něm odehrávají. Jejím východiskem je letniční sbor Isten Gyülekezet (obdoba americké denominace Assemblies of God či české Apoštolské církve) v Pěsci, vztahy v něm panující, a zejména jeho hudební praxe. Hudební repertoár tohoto sboru totiž dobře odráží jeho složitou identitu: mísí se v něm romské duchovní písně, americké gospely z 19. století a současný (převážně americký) křesťanský pop.

Langeová však jde za pouhý popis skutečnosti, jevy také interpretuje v souladu s Geertzovým tvrzením, že *social actions are comments on more than themselves*. Po zevrubném popisu dějin pěcského letničního sboru (1. kapitola) probírá důkladně instrumentální hudbu zde užívanou (2.

a 3. kapitola). Na základě vícevrstvého hudebního repertoáru objasňuje historii letničního hnutí v Maďarsku. Mužské instrumentální soubory, hrající při shromážděních, jsou východiskem exkurzu do hudební minulosti maďarských Romů, a také pomáhají pochopit úlohu vedoucího ve sboru. Zpěv žen při neformálních příležitostech, popisovaný ve 4. a 5. kapitole, umožňuje objasnit jednak genderové vztahy, za druhé pak způsob, jímž členové sboru reflektují své duchovní zážitky: zatímco Romové je mají sklony projevovat prostřednictvím písní, neromové se obvykle vyjadřují poezií. Druhé vrstvě repertoáru IG, anglo-americkým gospelům, a jejich významu pro neromské členy sboru, se Langeová věnuje v 6. kapitole, proměně jejich interpretace v podání různých skupin – misionáři, Maďary a Romy, v kapitole 7. V závěru srovnává dynamiku hudebních změn v pécském letničním sboru s dynamikou změn ve společnosti.

Mimochodem, jako mnoho dobrodružných příběhů, má i tento pokračování: autorka podnikla s desetiletým odstupem tzv. následný výzkum, o němž referovala na konferenci „Romská hudba na přelomu tisíciletí“ v květnu 2003 v Praze. Její příspěvek je publikován v stejnojmenném konferenčním sborníku (2003).

Při četbě knihy B. R. Langeové se mi ovšem stále nalahavěji vnucovala běžná otázka, kladená etnologům vůbec a etnomuzikologům obzvlášť často: „Myslíš, že to někdy můžeš pochopit?“. Etnologové obvykle odpovídají, že při dostatečně dlouhé terénní práci (běžně se mluví aspoň o půl roce) ano, jakkoli mají nedostatečné a často zavádějící výchozí znalosti, jiné kulturní zázemí i hodnoty i jinou barvu kůže. Nevím jestli náboženství – nebo

přesněji víra/nevíra v objektivní existenci mimosmyslové skutečnosti (Langeová na několika místech deklaruje, že je nevěřící) – není tou nepřekonatelnou hranicí, z jejíž jedné strany nelze zkoumat druhé území. Nejde mi ani tak o některé více či méně zavádějící formulace (tvrdí-li kupříkladu, že letniční denominace jsou specifické tím, že *believe in specific manifestation of God in the form of the Holy Spirit*, s. 15, je zřejmé, že nejenže nerozlišuje jemnější odstíny mezi letničními a charismatickými denominacemi, ale tápe vůbec v křesťanské věrouce). Jde mi spíš o to, že má-li být vědecká výpověď verifikovatelná, musí vědec skutečnost interpretovat přinejmenším podle svého názoru objektivně. A pak kupříkladu napíše, že projevy Ducha svatého jsou jakési neurofyzilogické reakce. Je to ale verifikovatelné tvrzení?

*Zuzana Jurková*

**Jaroslav Hlaváč ed.: ŽIVEL ZEMĚ, Agentura Koniklec, Praha 2004**

Koncem roku 2004 se po dlouhých letech příprav dočkala publikace pozoruhodná kniha *Živel Země*. Jedná se o další svazek edice *Živly*, v němž dosud vyšly *Živel Vzduch*, *Živel Oheň – energie* a na letošní rok slibuje Agentura Koniklec další svazek *Živel Voda*. Na první pohled může kniha vzbudit dojem populárně naučné encyklopedie, jakých dosud vyšlo a jistě ještě vyjde bezpočet. Stačí však nalistovat závěrečný, obsáhlý přehled autorů a začíst se do libovolného oddílu knihy, abychom záhy zjistili, že se jedná o díle výjimečné. Pokud budeme v souvislosti s knihou *Živel Země* užívat pojem encyklopedie, tak musíme zapome-